

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

פרשת בשלח, תשס"ז
מספר 689

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

עורי, עורי דבורה – שתי הערות להפטרות פרשת "בשלח"

א. בין דרש לפשט

דבורה מתארת בשירתה את המצב הביטחוני העגום ואת אוירת הנכאים שנשתררה "בימי שמגר בן ענת, בימי יעל": הדרכים נשמו מאין עובר, היישובים התכנסו בתוך עצמם והתבצרו, ומפחד האויבים אין עוד פרזות. כל זה, כדבריה, "עד שקמתי (= אשר קמתי) דבורה שקמתי אם בישראל" (שופ' ה: ז).

על זה אמר רב יהודה אמר רב (פסחים סו ע"ב):

כל המתיהר ... אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו, מדבורה, דכתיב 'חדלו פרזון בישראל, חדלו' (רש"י: 'והרא, שהייתה משפלת קודמיה ומתפארת לעצמה'), וכתיב 'עורי עורי דבורה עורי דברי שיר' (שם: יב. רש"י: 'שנשתקה מחמת סילוק נבואתה').

ואולם אפשר לבאר את הדברים בדרך אחרת. בהפטרות פרשת "וירא" מצינו כתוב: "כעת חיה אתי חבכת בן" (מל"ב ד: טז), וקראנו, על פי הרשום בגיליון: "אָתְּ", ובהמשך (כג) נמצא "מדוע אתי הלכתי אליו היום" וקראנו, שוב על פי הרשום בגיליון: "אָתְּ הוֹלְכֶת" (על פי הלשון המקובלת).

אך אין לטעות ולחשוב שהצורה הדקדוקית הרשומה בגיליון ("ה"קרי") היא הנכונה והכתוב בפנים הוא שיבוש, שכן צורה כזאת לפועל בנוכחת (עם יו"ד בסופה) ולכינוי הגוף בנוכחת, שבסופו יו"ד, מופיעה גם במקומות אחרים, כגון יר' ג: ד: "הל(ו)א מעתה קראתי לי 'אבי'" (שלכאורה הוא אבסורד), והערת ה"קרי" מתקנת כביכול ל"קראת" (את). בדומה לכך כתוב ביר' לא: כ: "לְמִסְלָה, דרך הלכתי" (קרי: "הלכת", את, כבהמשך הפסוק), ועוד מקומות הרבה. זו גם צורת הנוכחת המשמשת בערבית ובלשונות שמיות אחרות. כלומר הצורה המופיעה בטקסט היא תקנית אך ארכאית, וכנראה כך יש לבאר גם את יר' ב: כ: "כי מעולם שברתי (=את שברת) עֲלֶיךָ, נתקתי (את ניתקת) מוסרותיך, ותאמרי 'לא אעבוד'", והנביא ממשיך את ישראל לבהמה מרדנית (השווה שם ה: ה; אכן בפרק ב: כ אין הערת "קרי", משום שאפשר לבאר את הפסוק גם כבגוף ראשון, אף כי בדוחק).

ייתכן שכך אפשר לבאר גם את הפסוקים הללו בשירת דבורה. המילים "עורי, עורי דבורה" הן קריאות עידוד של קהל השומעים לדבורה הנביאה ה"מדברת שיר", ומיד אחריהן באה קריאת העידוד לברק הלוחם: "קום, ברק, ושבה שביך, בן אבינעם!" השתתפות קהל הנוכחים בקריאות, כשהמשורר נושא שירתו לפניו, היא נוהג מקובל. וכך אפשר אפוא לבאר את הפסוק האחר המופיע לאחר תיאור המצב המדכא ששרר בארץ. זהו הקהל שפורץ בקריאה: "כל זה היה) עד שקמתי (=שקמת, את) דבורה, שקמתי (את), אם בישראל!" ייתכן שגם הפסוק בשירת

הים (שמ' טו:טז), הדומה מאוד לפסוק זה, גם הוא קריאה-השתתפות של בני ישראל (ראו שם:א): "עד יעבר עמך, ה', עד יעבר עם זו קנית!"
 אם נקבל פירוש זה, הרי אין כאן שום יהירות והתנשאות של דבורה. אפשר שבשירתה היא התכוונה לומר דברי שבח רק ללוחמים, ובכלל זה ליעל על המעשה האמיץ שלה, ולא לומר דבר על חלקה שלה במערכה. היא רואה את עצמה באור צנוע כביכול: אין היא אלא מעבירה את דבר ה' ומעודדת את היציאה למלחמה, ועתה היא שרה את שירת הישועה. עוד ייתכן שרק אחרי שהמערכה הסתיימה כפי שנסיימה, ויעל היא שהמיתה את סיסרא שר צבא יבין, ולא ברק (או אחד הלוחמים), התבררה למפרע משמעות דבריה הקודמים לברק (כביכול "ניבאה ולא ידעה מה ניבאה") "כי ביד אשה ימפר ה' את סיסרא" (ד:ט). שהרי הדברים עשויים היו להתפרש באותה שעה שה"אשה" היא דבורה עצמה אשר ברק מבקש שתלך עמו.

ב. מלחמת דבורה וברק – מהדורה נוספת של קריעת הים

בסיפור מלחמת ברק וסיסרא ובשירת דבורה (שופ' ד-ה) נראה שספר שופטים "מתכתב" עם סיפור קריעת ים סוף ושירת הים (שמ' יד-טו). הנה כמה מנקודות המגע (כמה מן הלשונות המשותפים אינם חוזרים במקום אחר):

שמות יד-טו	שופטים ד-ה
ויגד למלך מצרים כי (ברח העם)... ויאסר את רכבו.. שש מאות רכב בחור ואת עמו לקח עמו	ויגדו לסיסרא כי (עלה ברק ... הר תבור) ויזעק סיסרא את כל רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת כל העם אשר אתו
אמר אויב: ארדף, אשיג, אחלק שלל	הלא ימצאו יחלקו שלל
וישקף ה'... ויהם את מחנה מצרים... כל סוס פרעה, רכבו ופרשיו	ויהם ה' את סיסרא ואת כל הרכב ואת כל המחנה
ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים (וה' הלך לפניו; יג:כא); ויסע מלאך הא-להים ההלך לפני מחנה ישראל	כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך
כי ה' נלחם להם במצרים לא נשאר בהם עד אחד	מן שמים נלחמו... נלחמו עם סיסרא לא נשאר עד אחד
אנוסה מפני ישראל	וינס ברגליו
ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים	ויכנע א-להים ביום ההוא את יבין מלך כנען לפני בני ישראל
אז ישיר משה ובני ישראל (ביום ההוא) לאמר אשירה לה'	ותשר דבורה וברק בן אבינעם ביום הוא, לאמר... אנכי לה', אנכי אשירה
(שמעו עמים...)	שמעו מלכים
(אלופי אדום)	בצעדך משדה אדום

דומה שספר שופטים רוצה לצייר את ישועת ה' במלחמת ברק ודבורה כעין נס קריעת ים-סוף וטביעת המצרים בים (השווה: "נחל קישון גרפם", ה:כא).¹

פרופ' משה ציפור
המחלקה לתנ"ך

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

¹ נס קריעת ים סוף משמש דגם לגאולה העתידית של ישראל; ראו יש' יא:טו-טז. על מהלך מלחמת ברק לא נוכל לעמוד במסגרת זו.

